

mokslas ir menas literatūra

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1985
VASARIO MĖN. 9 d. / FEBRUARY 9, 1985
PART TWO — Nr. 28(6)

Šiame numeryje:

- Didžiųjų projektų metas.
- Vergilijaus „Georgikos“ lietuvių kalba.
- Ledo kalnas padangėje: kas gi toji kometa?
- Lilijos Šukytės koncertas Chicagoje.
- Vicente Aleixandre eilėraščiai.
- Lietuvių tautodailės instituto paroda Chicagoje.
- Naujos knygos.
- Chicagos teatruose.
- Aloyzo Barono vardo novelės konkursas.

Vergilijaus „Georgikos“ lietuvių kalba

ALF. TYRUOLIS

Didžiojo romėnų poeto Vergilijaus (Publius Vergilius Maro, 70-19 m. pr. Kr.) krašto kaimetius, kaip geriau „Georgikos“ lietuvių išėivijoje susilaukė jau dviejų vertimų. daugiau pats žavėjosi ūkio 1975 m. Nidos knygų klubas Londono išleido dr. Antano Rukšos verstas Vergilijaus „Bukolikas“ ir „Georgikas“ tikrovę. Patarimas čia poetui vienoje knygoje. Praėjusiais 1984 m. Algimanto Mackaus knygų leidimo fondas Chicagoje išleido Alfonso Nykos-Niliūno „Georgikų“ vertimą. Čia tenka kiek daugiau stabtelėti prie naujesiojo vertimo, kartu žvilgsnį metant ir į ankstesnįjį vertimą.

Nors Vergilijaus „Bukolikos“ (pagal gr. „boukolikos“ — „piemenų dainos“) ir kitas kalbas verčiamas dažniausiai kartu su „Georgikomis“ (gr. „georgós“ — žemdirbys), bet ir šis veikalas savo pobūdžiu ir poetine verte yra savitas kūrinys, tad ir jo vieno pasirodymas atskira knyga lietuvių kalba yra suprantamas ir pateisinamas.

Bet čia gal kam kils klausimas: Ar dar verta versti lietuvių kalbą tokį antikvinį kūrinį, kuris ne vieno buvo pavadintas „eiliuotu agronomijos traktatu“? Suprantamas Vergilijaus „Eneidos“ vertimas, tos herojinės epopėjos, kur apgiedamas lotynų pasaulio įsikūrimas. Bet kam „Georgikos“, ir koks ūkininkas beprasnaudos ten duodamais patarimais? Ir dar antras vertimas po neilgo laiko tarpo?

Atsakymą į šiuos klausimus gali duoti paties veikalo vertės pažinimas ir vertimų palyginimas.

Vergilijaus „Georgikos“ iš tikrųjų yra apie ūkio reikalus sukurta aukštos vertės poezija.

Romas Viesulas
Iliustracija „Georgikų“ II knygai.

jo vertimo vertėjas tiesiai pasakė: „Savaime aišku, kad lietuviškai išverstos Georgikos čia pristatomos ne kaip agronomijos traktatas, bet kaip poezijos kūrinys paprasčiausia šio žodžio prasme“ (p. 120).

Į antrąjį klausimą — ar dar buvo reikalingas kitas vertimas? — gali atsakyti abiejų veikalo vertimų palyginimas. Lietuvių literatūroje jau nebe pirmas kartas, kad tą patį

kūrinį išverčia du vertėjai paskirai. Taip buvo, pvz., su Adomo Mickevičiaus „Ponu Tadu“, kurį tais pačiais 1924 m. į lietuvių kalbą išvertė du vertėjai — A. Valaitis ir K. Šakenis — greičiausiai apie vienas kito dirbamą darbą ne negirdėję. Nors pirmasis vertė gana literatūriškai, bet sausokai, antrojo vertimas buvo kur kas pranašesnis, taip sakant, sodresnis, vertėjui betgi nedaug ką bendro teturint su literatūrinio pasauliu (dėl to kai kas įtarė, ar čia nebus kokio poeto ar artimo pagalbininko darbas).

Gana kruopštus ir dalykiškas yra klasikinės filologijos žinovas dr. Antano Rukšos (1904-1980) „Georgikų“ vertimas. Dar 1965 m. buvo išleistas jo atliktas Vergilijaus „Eneidės“ (Eneidos) vertimas, taip lietuvių verstinę literatūrą praturtinant pačiais svarbiausiais Vergilijaus kūriniais.

Kalbant apie poezijos vertimus, reikėtų skirti vertimą nuo atkūrimo. Pvz., vokiečių poetas St. George Dantės „Dieviškosios komedijos“ vertimą pavadino atkūrimu (vok. Nachdichtung). Pirmuoju atveju vertime poetiško kumo paprastai lieka mažiau, o antruoju — vertėjas versdamas ir kuria. Štai kodėl poetinio kūrinio vertėjas turėtų būti daugiau ar mažiau poetas, nes be šios dovanos kūrinio vertimas gali būti nepavykęs. Bet, iš kitos pusės, per didelis kūrybiškumas originalą gali nutolinti nebetinkama linkme. Pvz., prancūzai skundžiasi, kad R.M. Rilke dėl aukšto stilizavimo į prancūzų kalbą neišverčiamas. Bet kai tas pats Rilke išvertė prancūzų Paul Valéry eilėraščių vokiečių kalbą, jį taip supoetino pagal savo stilių, kad autorius sake, jog tai ne jo, bet Rilkes

kūryba!

Dr. A. Rukšos „Georgikų“ vertimą galima būtų pavadinti ne tiek poetiniu, kiek gal daugiau moksliniu vertimu, nors jis savo darbą yra pavadinęs „antikvinio hegzometro atkūrimu“ (čia reikia suprasti antikvinio hegzometro pakeitimą lietuvišku hegzometru).

A. Nykos-Niliūno „Georgikų“ vertimas, kad ir kaip kruopščiai atliktas, stengiantis nenutolti nuo originalo, turi atkuriamojo vertimo žymių, nes vertėjas, pats būdamas poetu, į savo darbą gebėjo įdėti daugiau kūrybiškumo. Jo vertimas, ypač atsisakant originalo hiperbato (gr. „hiperbaton“ — žodžių išsklaidymas sakinyje) yra kur kas lengviau paskaitomas, negu vertimas, kur mūsų kalbai neįprastos formos kartais gerokai trukdo sakinio suvokimą, jo tėkmę.

Čia vertėjas yra pasinaudojęs ir kitokiomis poetinėmis licencijomis, ne vien hiperbato atsisakymu, pvz., jo paties susidaryto hegzometro panaudojimu. Kadangi antikvinis skiemenų ilgumu ir trumpumu paremtas hegzometras mūsų kirčiuotų skiemenų kalba neįmanomas išreikšti, vertėjas ieškojo vidurio kelio tarp Donelaičio „Metų“ spondėjinio (— —) ir Homero „Odisejos“ vertėjo dr. J. Ralio daktilinio (— — —) hegzometro.

Tuos hegzometro skirtingumus tepavaizduoja ištrauka iš „Georgikų“ I d. originalo ir abiejų vertimų.

Vergilijus:
*Vere novo, gelidus canis quom
montibus humor
Liquitur, et Zephyro putris se
gleba resolvit;
Depresso incipiat jam tum mihi
taurus aratro
Ingemere, et sulco adritus splen
descere vomer.*
(1,43-46)

Dr. A. Rukšos vertimas:
*Kai žilais kalnais ledinė,
Kai žilais kalnais ledinė,
Kai žilais kalnais ledinė,
Kai žilais kalnais ledinė,
Kai žilais kalnais ledinė,
Kai žilais kalnais ledinė,
Kai žilais kalnais ledinė,
Kai žilais kalnais ledinė,*

A. Nykos-Niliūno vertimas:
*Auštant pavasariui, tasyk, kai
tirpstantis ledas sruvena
Nuo kalvų balzganų, kai, papūtus
Zefyrui, atšūta
Grumstas, pūkšdamas jautis
tepradeda tempti į dirvą
Smingantį arklą ir blizga vagos
nugaląstas noragas.*
(p.10)

Čia dr. A. Rukša versdamas paisė originalo hegzometro, kiek jį galima išversti, bet ir kone pažodžiui vertė hiperbatus, kurie, kaip ir pats vienoj vietoj prisipažino, apsunkina skaitymą. A. Nykos-Niliūno vertime tą hiperbatų visiškai nėra, o jo hegzometro 1 ir 4 eil. primena pirmąsias „Odisejos“ vertimo eilutes (daktilinį hegzametą):
*Vyrą pagarbink, Mūza, prityrusį
vargų didžiausio,
Ilgamet jūroje vargusį, šventąją
Troją sugriovusį.*
(Nukelta į 3 psl.)

Kertinė Parastė

Didžiųjų projektų metas

Per keturiasdešimt pastarųjų metų išėivijoje lietuviškai kultūrai padaryta nemažai: išleistos lietuvių ir anglų kalba lietuviškosios enciklopedijos, sukurta išliekančios reikšmės literatūros, muzikos ir lituanistinio mokslo veikalų. Dailėje taipgi pasilieka apšiai neištrinamų vardų. Į visą tai šiandien atkreipti ypatingą dėmesį atėjo neatidėliotinas metas. Galėtume sakyti — didelių projektų metas. Kada kultūros labui įsteigtas Lietuvių fondas peršoko tris milijonus dolerių, kada Lituanistikos katedra jau įleido šaknis šio krašto universitete, kada žmonės rimtam projektui nesigaili santaupų, galime drąsiai tarti: dabar arba niekad.

Iš tikrųjų dabar jau pats laikas pereiti prie profesionalaus savo kultūrinių reikalų tvarkymo. Tokio tvarkymo, kad darbas nebūtų paženklintas vien tik mėgėjiškomis etiketėmis ir darbo metodai neliudytų vien apgailėtino atsilikimo. Prie tokio lygio jauniosios kartos šviesesniųjų nepritrauksi, ir kultūrinių židinių ugnys galutinai užges, seniesiems amžinai išėjus. Tad net ir kultūrinio jaunimo ir kultūrinio senimo atžvilgiu: dabar arba niekad.

Tačiau šiandien dar atrodo, kad reikia tik drąsiai tokia profesionalia kryptimi rimtai pajudėti, o parama ateitų ir iš lietuviškų širdžių, ir gal net iš amerikietiškių institucijų. Tik šitokį užnugarį turėdamas, projektas galės užsitikrinti sau ilgąamžę ateitį, kai juo didžiūsis ir jį laikys savu jaunesnės mūsų šviesuolių kartos.

Kad tai įmanoma padaryti, geras pavyzdys yra Jaunimo centre, Chicagoje, profesionaliai susitvarkęs Lituanistikos tyrimo ir studijų centras, apjungęs ir Pasaulio lietuvių archyvą, ir Pedagoginį lituanistikos institutą, ir Muzikologijos archyvą, ir Lituanistikos biblioteką tokios apimties, kokios kitur išėivijoje nėra: 38,000 knygų. Visa tai sukatologuota, sukompiu-

terizuota ir į savo vietas sudėliota moderniausiais šio laiko metodais ir priemonėmis. Į šitaip parengtas Centro patalpas užėjęs ir visa tai pamatęs, nustebti net reikliausias anų visų sričių specialistas. Kodėl? Užtai, kad čia viskas padaryta ir daroma profesionaliai, kad į darbą jungiasi ir jaunieji, turėdami progos net vasaros metu Centre rimtai padirbėti, ir ne vien tik už aciu. Tokiu būdu reikalas darosi ne vien čikaginis, bet angažuojasi visos išėivijos ambicingu užmoju.

Todėl ir galima sakyti, kad čionykščio kultūrinio gyvenimo finansuose ir šakojamosios lituanistikos didieji projektai jau įsikūnijo: turime čia galvoj trijų milijonų Lietuvių fondą, Lituanistikos katedrą Amerikos universitete ir Lituanistikos tyrimo ir studijų centrą Chicagoje.

Tačiau apgailėtinoj situacijoj blaškosi ir vargsta nemažiau svarbūs mūsų dailės reikalai. Ne dėl to, kad trūktų dailininkų. Ir tokių, kurių vardais didžiūsis visa bendroji lietuvių dailė amžinai. Trūksta tik profesionaliai tvarkomos galerijos, kur anų dailininkų darbus būtų galima parankiai pamatyti, kada tik nori. Tiesa, Jaunimo centre, Chicagoje, egzistuoja M.K. Čiurlionio vardo galerija, savo lobiuose sukaupusi nemažą išėivijos dailės kolekciją. Bet visa ta kolekcija nuolat būna kur nors sandėliuose paslėpta. Puikios galerijos trijų salių sienos dažniausiai būna tuščios, nebent kurį savaitgalį ten vyksta kokia nors trumpadienė paroda. Pačios galerijos patalpos tikrai profesionalios, kurių mums gali pavydėti daugelis Chicagos miesto centro galerijų. Reikia tik iki profesionalumo kilstelėti pačios galerijos veiklą. Ir čia visai nepriekaištaujama ligšiolinei galerijos vadovybei. Ji darė viską, kas idealistinėse veiklos sąlygose buvo įmanoma.

Tačiau pasikliauti ir toliau (Nukelta į 4 psl.)

Romas Viesulas
Iliustracija „Georgikų“ IV knygai

Ledo kalnas padangėje: kas gi toji kometa?

A. RADŽIUS

Ir Dievas tarė: tepasidaro šviesa (Gen. 1,5).

Bet kaip ji, kaip ji pasidarė? — Nerimstu vakaru tyliu. Gal dėlne ten žvaigždė Vakarė Buvo seklos trupinėliu?

Gal pumpuru Sietyno sprogo? Gal visa vyko tyloje? Gal, kaip ugnis šiaudiniu stogu, Liepsnom nubėgo akloje

Visatos erdvėje, kol veidą Pasiekė man, ir jau tarei: Nurimk — saulelė nusileido, Bet žiburiuoja žiburiai. Kazys Bradūnas („Priešai“)

Mes kometas laikome uodeguotais padangių kūnais. Jei ne liepsnojanči uodega, kometos nebūtų tokios įspūdingos, tokios bauginančios ir iš viso nebūtų nė pastebėtos. Gal tik specialistai astronomai galingais teleskopais jas atsektų, įrikuotų į retai pasirodančių asteroidų(1) tarpą, ir tuo reikalus pasibaigtų. Uodega išskiria kometa iš kitų dangaus kūnų ir labiausiai mums imponuoja.

Tačiau egiptiečiai senovėje kometas vadindavo plaukuotom žvaigždėm. Matyt, faraonų krašto gyventojams jos sudarydavo gauruoto kūno įspūdį. Patsai kometos žodis kilęs iš Graikų „kometes“, kurs reiškia plaukuotąjį. Senovės kiniečiams kometos būdavo panašios į šluotas, tad ir vadindavo jas savo kronikose šluotinėmis žvaigždėmis(2).

1. Aristotelis nuvainikuojamas Hven saloje

Iki pat Tycho Brahe (1546-1601) laikų buvo manoma, jog kometos esančios atmosferiniai reiškiniai, nes Aristotelis (384-322 pr. K.) rašė, kad jos esančios žemiau mėnulio ir skraidančios aukštutiniuose atmosferos sluoksniuose. Diogenas, Hipokratas ir Seneca nesutiko su Aristotelium. Bet jų pažiūros nenulėmė tų laikų galvosenos. Aristotelis dominavo.

Kartą meškerojo Tycho Brahe kūdroje, savo privačioje saloje Hven, kurią Danijos karalius Frederikas II jam dovanojo. Vakarop pamatė jis padangėje šviesų kūną. Saulei leidžiantis, kūnas dar labiau šviesėjo. Išryškėjo ilga, plati uodega. Tai buvo garsioji 1577 metų kometa. Tycho rūpestingai žymėjosi kometos judesį ir įsitikino, kad Aristotelis klydęs. Ši kometa buvusi anapus mėnulio. Atstumas turėjęs būti mažiau kaip tris kartus didesnis už mėnulio. Ji skridusi per kristalines planetų sferas(3). Su juo sutiko vokiečių mokslininkas Michael Maestlin (1550-1631), kuris irgi priėjęs išvados, kad 1577 m. kometa buvusi toliau, negu mėnulis.

Johannes Kepler (1571-1630), Maestlinu mokinyis ir vėliau Tycho Brahe asistentas, stebėjo 1607 ir 1618 m. kometų judesius ir išvedė, kad jos pereinančios per saulės sistemą tiesia linija. Nors čia jis suklydo, bet labai teisingai tada spėjo, kad kometų padangėje esą tiek daug, kiek žuvų jūroje. Isaac Newton (1642-1727) pagaliau įrodė, kad kometa Kirch, pastebėta 1680 m., judėjo orbitoje aplink saulę pagal jo gravitacijos teoriją. Taip buvo padėti pagrindai moderniai kometų sampratai.

2. Apledėjęs koralas

Ilgamečiai kometų stebėjimai išryškino keturias jų sudėtinės dalis: branduolį, komą, uodegą ir vandenilio apvalkalą.

Branduolys greičiausiai yra netaisyklingo pavidalo kietas kūnas nuo kelių šimtų iki kokių 30 kilometrų skersmens. Jo masė gali būti tarp 100 milijonų ir 10 trilijonų tonų. Tankumas du kartus didesnis už vandens.

Šiais laikais plačiausiai priimta amerikiečių astronomo Fred L. Whipple (g. 1906) teorija, paskelbta 1950 m. Pagal ją, kometos branduolys esąs sudarytas iš įvairaus ledo, sumišusio su meteoritinės medžiagos dalelėmis — dulkėmis. Tai esąs kas kita, kaip „purvinas ledo kalnas“(4), kartais dar vadinamas purvina sniego gniūžte.

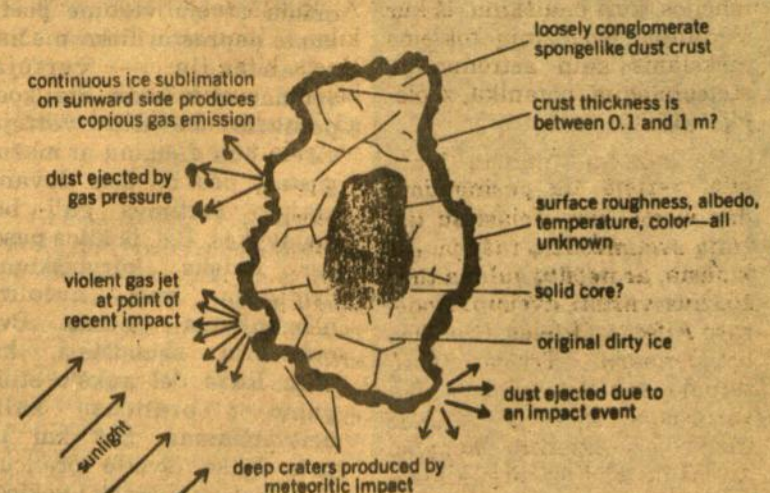
Kometa „West“ dvi uodegos: tiesia linija aukštyn išsišovusi tamsesnė (mėlynoji) — dujų ir truputį žemyn lenktoji šviesioji — dulkių.

Daugiausia branduolys yra vandens ledo, truputis anglies dvideginio bei metano ledo ir šiek tiek amoniako ledo. Dulkių daugumą sudaro geležies dalelės. Be to dar yra kalcio, magnio, silicio, nikelio, aluminio, natrio ir kt. dulkių. Praėjusiam šimtmečiui britų astronomas William Huggins (1824-1910) atrado kometos organinių medžiagų, o kiek vėliau ir cianogeną. Šiame šimtmečiui radijo teleskopais keliose kometos pastebėtos hidroksilo radikalas(5), o 1973 m. kometoje Kohoutek rasta gana komplikuoti molekulų, kaip vandenilio ir metilo cianidai. Taip pat Kohoutek kometoje 1974 m. pirmą kartą identifiukuoti anglies ir deugonies atomai. Žinoma, šios molekulės ir atomai rasti tik kometų komose bei uodegose.

Branduolio struktūra šiais laikais įsivaizduojama taip: centre masyvi, kietą nežinomą sudėties šerdis; ją supa didžiulis sluoksnis konglomerato, sudaryto iš ledo ir dulkių, o viską dengia plona dulkių pluta, kurios storis galys būti nuo 10 cm iki 1 metro. „Pasenęs“ kometos branduolys, toks, kurs jau daugelį kartų bus perėjęs perihelij(6) ir nustojęs viso savo ledo bei šiaip lengvai garuojančių medžiagų, bus tik akytas objektas, labiau panašus į milžinišką koralą gabalą.

Nelengva branduolį stebėti. Jis visada apsuptas sunkiai permatomomis dujomis. Radaru buvo matuotas tik artimosios Encke kometos branduolys. Rasta, kad jo skersmuo besąs tarp 0.8 ir 8 km. Deja, radaras nieko negali padėti, stebint tolimesnes kometas. Tik erdvėlaivis, praskridamas pro kometa, galėtų kiek daugiau branduolio paslaptį atverti. Bet ir tokios pastangos jokių garantijų nežada. Dujos būna pakankamai tirštos ir šviesios. Net ir iš arti ne ką tepamatyti.

Kaip ten bebūtų, bet viena yra

Schematinis kometos branduolio pjūvis pagal naujausius duomenis.

ašku, — branduolys yra šaltinis medžiagos, kuri sudaro komą, uodegą ir vandenilio apvalkalą.

3. Didžioji atmosfera

Koma tai didžiulė kometos atmosfera, supanti branduolį, tik daug retesnė, ne kaip žemės atmosfera. Ji sudaryta iš dulkių dalelių, dujų molekulių ir ionų(7) lygia proporcija. Dujų tarpe yra gan sudėtingų junginių, kaip jau minėti cianidai, bet, keista, nerasta vandens. Buvo pranešimų, kad surastas vanduo, bet nepatvirtinta.

Koma išsivysto pirmiau, negu uodega. Todėl kometa iš pradžių atrodo lyg balkšvas, nedidelis debesėlis, kurs, artėdamas į saulę, tolydžio didėja, ryškėja, kol pagaliau ima augti uodega.

Tipiška komą būna apie 200,000 km skersmens. Ji drauge su branduoliu vadinama kometos galva.

4. Dviejų uodegų spektaklis

Pati įspūdingiausia kometos dalis yra uodega. Ji visada nutįsusi ir priešingą nuo saulės pusę. Tą faktą pirmas iš vakariečių astronomų pastebėjo 1531 m. Petras Apianus (1495-1552). Tačiau kiniečiai buvo dar pirmesni. Jie šį reiškinį užrašė apie 800 m. po Kr.

Dažniausiai kometos turi po dvi uodegas, vieną dulkių, kitą dujų. Nors abi jos sruvena į tą pačią pusę, bet kitaip atrodo. Dulkių uodega būna gelsva, nes dulkės atmuša saulės spindulius. Dujų uodega atrodo mėlyna, nes iš jos spinduliuoja jonizuotas anglies dvideginis. Dėl kometos orbitinio judesio dulkių uodega paprastai būna lengvai lenkta ir nusidriekia erdvėn nuo vieno iki 10 milijonų kilometrų.

Dujų uodega dar vadinama jonų arba plazmos(8) uodega.

Elektriškai pakrautų dujų ir ionų srovės iš saulės (vadinamos saulės vėju) sąveika sukuria magnetinį lauką, kurs sudaro didesnio tankumo mazgus dujų uodegoje ir tuščias vietas, vakuumus, kur ionų mažiau. Dėl to dujų uodega yra gana struktūralizuota. Vietomis matomi ploni siūliniai spinduliai, vietomis atskiri mazgai ir vietomis lyg garbanos. Ši uodega nusidriekia erdvėn apie 10 kartų toliau, negu dulkių uodega, — iki 100 milijonų km. Ypač periheliasu metu ji nepaprastai išauga ir nutįsta net iki 1 astronominio vieneto(9). Tada visa kometa su savo didžiule galva, abiem uodegom ir vandenilio apvalkalu tampa trumpam laikui didžiausiu saulės sistemos nariu, didesniu už pačią saulę. Visa bėda ta, kad joje labai mažai medžiagos. Totalinė kometos masė tesudaro daug mažiau, negu vieną bilijoninę žemės masės dalį. Kometa — tai be galo didelis niekas.

Be dviejų uodegų kometos kartais turi dar vieną įdomią puošmeną. Kartais iš jų galvos kyšo aštrūs smaigalys, tartum durklas, nukreiptas tiesiai į saulę. Tokiu smaigaliu buvo pasiūsiusios 1957 m. Arend-Roland ir 1973 m. Kohoutek kometos. Buvo manoma, kad tai ta pati dulkių uodega, projektuota pirmyn mūsų stebėjimo linijoje. Bet Kohoutek kometos stebėjimų analizė parodė, kad smaigaly besą meteoritinių dalelių iki 1 mm skersmens. Tai daug didesnės dalelės, ne kaip dulkės uodegoje. Jos jau kontroliuojamos kitokio mechanizmo ir gal iš tikrųjų atkreiptos į saulę.

5. Vandenilio glėbyje

Mokslininkai amerikiečių satelitais, vadinamais antrąja Orbitine astronomine observatorija (Orbiting Astronomical Observatory, arba sutrumpintai OAO-2), paleistas erdvėn 1968.XII.7, spektroskopu 1969 m. pasirodžiusią kometa Tago-Sato-Kosaka, pastebėjo, kad jos galva besanti apsupta didžiulio debesies, sudaryto iš vandenilio atomų. Skersmuo apytikriai 1.6 milijonų km. Kitais, t.y. 1970 metais tas pats satelitas pastebėjo panašų debesį aplink kometos Bennett galvą. Kometa West, surasta 1975 m., pasirodė irgi beturinti didžiulį vandenilio apvalkalą. Dar kelias kometas rasta su apvalkalais net iki 10 milijonų km skersmens.

Astronomai tikėjosi, kad apvalkalas anksčiau ar vėliau bus surastas. To reikalauja „nešvarios sniego gniūžtės“ modelis.

Saulės ultravioletiniai spinduliai skaldo vandens molekules, atpalaiduodami vandenilį (H) ir hidroksilo radikalą (OH). Vandenilio atomai erdvėje skleidžia spindulius, kurių bangos ilgis yra ne regimojo spektro dalyje, o ultravioletinėje. Šie spinduliai ir išdėvė Tago-Sato-Kosaka ir kitų kometų apvalkalus. Aptiktas ir hidroksilo radikalų spinduliavimas, kurs parodė, kad to radikalų esama daugiau, negu tikėtasi. Beveik tiek pat, kaip ir vandenilio atomų. Šie duomenys patvirtina teoriją, kad vandens ledas vyrauja kometos branduolyje.

6. Kelionė per karštį ir šviesą

Kas darosi, kas vyksta kometoje? Didžiausią kelionės dalį nieko kometoje nevyksta. Šaltas ir vienišas branduolys sklendžia sau orbitoje aplink saulę, lyg akmuo, lyg ledo gabalas, nusviesias erdvėn didžiuliu milžino rankos. Artėdamas į afelij(10), jis palengva lėtėja gal ne tiek dėl vienišumo, ar kad bijotų jį supančios erdvinės tamsos ir begalinės tylos, bet kad Keplerio dėsniai taip liepia. Prastai užsėję afeliją pasukęs saulės link, būdamas labai paklusnus griežtajam Kepleriui, ima palengva greitėti. Juo arčiau saulės, juo šilčiau. Žemo virimo taško junginių ledas pradeda tirpti, artėjant prie Saturno atstumo (t.y. apie 10 AU arba 1.5 bilijono km nuo saulės). Tada jau prasideda įdomioji kelionės dalis. Maždaug trijų AU atstume ima formuotis koma. Tirpstant ledui, atspalaiduoja įšalusios dulkės. Įvairiausios dujos sruvena tolyn nuo branduolio vidutiniškai 0.5 km per sekundę greičiu ir stumia dulkių dalelės. Saulės pusėje koma labiau išsiplūcia, nes ten

vyksta intensyvesnis garavimas. Koma šviečia iš dalies dėl to, kad jos dujos ir dulkės atmuša saulės spindulius, ir iš dalies dėl to, kad saulės ultravioletinė radiacija jonizuoja komos dujų atomus ir sužadina fluorescencijos procesą. Tada dujos jau pačios spinduliuoja regimojo spektro dalyje.

Kometai artėjant prie žemės orbitos, ima garuoti vandens ledas, ir dar daugiau dulkių atspalaiduoja. Saulės šviesa, atsimušdama komoje nuo kiekvienos dulkių dalelės, jas po truputį stumteli tolyn, nes tos dalelės labai mažos. Vos 0.001 milimetro, t.y. vieno mikrono skersmens. Pagaliau jos visai išstumiamos iš komos, ir susidaro didžiulė dulkių uodega.

Kiekvienas kometos pertėjimas per perihelij atima jai šiek tiek „sveikatos“. Tipiška kometa, kurios branduolys maždaug 2 km skersmens, gali nustoti išviršinio sluoksnio iki 3 m gylio. Vieną praskridimu pro saulę ji netenka apie 1% savo masės. Didžiosioms kometoms tas skaičius sumažėja iki 0.1%. Pagaliau po daugelio periheliasų pergyvenimų branduolys tampa jau minėtu „koralo“ gabalu.

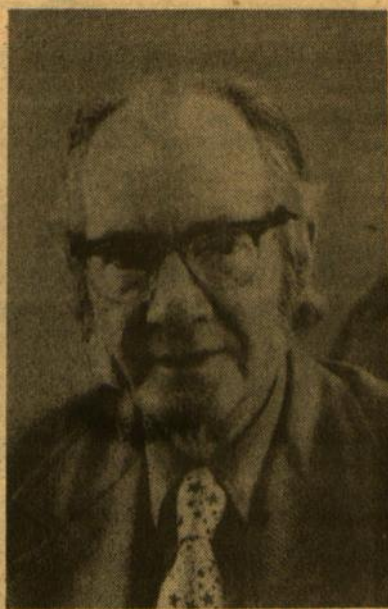
Būna atvejų, kada kometos branduolys skyla į dvi ar daugiau dalių (kometa Biela 1839 m. arba West 1976 m.). Savo orbitoje kometos dažnai pažeria uolos gabalų ir šiaip smulkių branduolio liekanų. Kai kurie iš tų gabalų ir liekanų patenka į žemės aukštutinę atmosferą, sudarydami meteorų liūtį.

Kaip matome, kometa baisiai nepastovus padaras. Ne veltui Leonardo da Vinci kadaise rašė, kad „...kometa labai keičiasi. Kartais ji apvali, kartais pailga, kartais padalyta į dvi ar tris dalis, kartais vėl sujungta, kartais nematoma ir kartais vėl matoma“(11).

7. Markizas de Laplace ir Oort

Iš kur kometos kyla? Iš kokių visatos pakampių atklysta jos į mūsų padangę? Tuo klausimu rūpinosi jau prancūzų astronomai ir matematikas Marquis Pierre Simon de Laplace (1749-1827), vienas iš garsiosios Kanto-Laplace'o kosmogoninės teorijos kūrėjų. Iš pradžių jis manė, kad kometos esančios saulės sistemos kūdikystės dienų liekanos. Vėliau Laplace pakeitė savo nuomonę ir jau laikė kometas svetimais saulės sistemai kūnais. Kometos esančios maži miglynai, kurių daugelį buvo matęs W. Herschel (1738-1822). Tie miglynai klaidžioja sau tarp žvaigždžių, kol juos pagaunanti saulės trauka.

Tai labai panašu į šiais laikais plačiai priimtą vadinamą Oort debesies teoriją, paskelbtą 1950 m. Olandų astronomas Jan Hendrik Oort (g. 1900) tyrinėjo kometų orbitų statistinius duomenis ir priėjo išvados, kad kometų branduoliai skrieja aplink saulę labai tolimose orbitose, ir jų gausa sudaro lyg ir sferinį debesį, supantį visą saulės sistemą. To debesies atstumas nuo saulės galys siekti nuo 10,000 iki 100,000

Fred Lawrence Whipple, žymus amerikiečių astronomas, suradęs šešias kometas, tyręs jų struktūrą, sudaręs kometų branduolio struktūros modelį, tyrinęs saulės sistemos, žvaigždžių bei planetarinių miglynų evoliuciją.

Jan H. Oort, tyrinėjęs galaktikų sudėtį, Paukščių tako struktūrą, kometų kilmę ir kt. Buvęs Tarptautinės astronomų sąjungos pirmininkas.

AU. Vidutiniškai debesies nuotoliu laikoma 50,000 AU. Tai būtų truputį toliau, kaip trys ketvirtadaliai šviesmečio. Iš tokio atstumo saulė šviečia maždaug kaip mums dabar gražioji Venera. Temperatūra ten arti absoliutaus nulio (t.y. 273 laipsnių Celsijaus arba 459.4 laipsnių Farenheito šaltio).

Manoma, kad Oort debesies skraidą ne mažiau kaip 200 bilijonų kometų branduolių, o gal ir visas jų trilijonas. Bendra visų kometų masė sunkiai nustatoma, bet skaičiuojama, kad ji bus kur nors tarp 0.1 ir 100 žemės masių. Kiekvienas branduolys apskrieja saulę debesyje ne mažiau kaip per 30 milijonų metų. Kelias orbitoje, žinoma, yra labai ilgas, bet ir greitis nedidelis. Kaip gero lenktynių automobilio. Apie 220 mylių per valandą.

Jeigu branduoliai ramiai sau per amžių amžius skrietų tolimojoje orbitoje, niekad jie neišsiskleistų puošnių uodegų, ir mes kometų neturėtumėm. Bet Oort debesies atstume juos jau veikia žvaigždžių trauka. Ir štai trukteli kartais kuri artimesnė žvaigždėlė vienam ar kitam branduoliui už

skverny, ir pradeda šis kristi gilyn į saulės sistemos centrą, į pačią saulę. Praskrendant pro planetas, orbita vėl pasikeičia, ir kometa jau niekada į debesi nebegrįžta. Kartais, apsukusi saulę, visai išlekia iš sistemos ribų, o kartais tam tikrais periodais, reguliariai grįžta atgal saulės artumon. Tada jau turime periodines kometas. Jų orbitos yra labai ištętos, ekscentriškos elipsės, o periodai be galo įvairuoja. Trumpiausią periodą turi Encke kometa, tik 3.3 metus. Tuo tarpu pagarsėjusi Kohoutek kometa, pasirodžiusi 1973 m., turėtų saulėn grįžti už 80,000 metų. Didžiosios 1976 m. kometos West periodas siekia net 560,000 metų.

8. 600 kometų

Kometos, kurių periodai trumpesni negu 200 metų, klasifikuojamos kaip trumpo periodo kometos. Visos kitos laikomos ilgo periodo. Smithsonian astrofizinės observatorijos 1979 m. kataloge suregistruota iš viso 658 kometos, kurios šiuo metu astronomams yra žinomos. Iš to skaičiaus 113 kometų yra trumpo periodo. Vidutinė trumpo periodo kometa grįžta saulėn kas 7 metai, jos perihelias atstumas apie 1.5 AU ir afelias 5.3 AU nuo saulės. O tai tik truputį toliau, negu vidutinis Jupiterio orbitos atstumas. Reiškia, kad milžinas Jupiteris su savo didžiule mase, kuri yra 318 kartų didesnė už žemės masę, iš tikrųjų yra atsakingas už trumpo periodo kometų egzistenciją.

Likusios 545 katalogo kometos yra ilgo periodo, arba vienkartinės. 285 kometos turi parabolines orbitas, 162 eliptines ir 98 hiperbolines orbitas. Jei orbita parabolinė ar hiperbolinė, tai kometa, kartą pasirodžiusi, daugiau jau nebegrįžta. Tik elipsė ją atgal sugrąžina.

Lieka dar klausimas, iš kur tasai Oort debesies galėjo atsirasti? Buvo sugestijonuojama, kad jis galėjęs susidaryti iš tarpžvaigždinių dulkių, kurias saulė savo gravitacija pritraukianti, skrisdama nuolatinėje orbitoje aplink Paukščių Tako centrą. Bet dabar daugiau tikima, kad kometų branduoliai ten susikoncentravę iš didžiulio dulkių debesies, iš kurio susidariusi pati saulė su savo planetomis ir mėnuliais. Tai pirminio debesies pakraščio liekanos.

Jau seniai Oort debesį palikusi ir ji turbūt visai užmiršusi, artėja į saulę garsioji Halley kometa, artėja į žemės padangę. Pririnkis ji prie savęs mokslininkų, eilinių mėgėjų ir pralalčių žvilgsnius ir vėl tars: „Na, atspėkit, kas aš esu?“ Ir iš tikro, kas gi tasai Halley ir jo kometa?

PARAŠTINĖS PASTABOS

1. Asteroidai yra mažos planetėlės, tiksliau pasakius, akmenų gabalai, skrieja eliptinėse orbitose aplink saulę daugiausia tarp Marso ir Jupiterio. Jų dydis nuo 0.5 iki 1000 km skersmens. Šiuo metu žinoma apie 3000 asteroidų. Manoma, kad iš viso jų gali būti ne mažiau kaip 50,000.
2. Peter Lancaster Brown, *Comets, Meteorites and Men*. New York, N.Y.: Taplinger Publishing Co., Inc., 1974. P. 12.
3. Charles A. Whitney, *The Discovery of our Galaxy*. New York: Alfred A. Knopf, Inc., 1971. P. 19.
4. Otto Struve and Velta Zeberg, *Astronomy of the 20th Century*. New York: The Macmillan Co., 1962. P. 164.
5. Radikalas yra atomų grupė, kuri nėra savarankiška molekule, bet įeina į molekulių sudėtį ir cheminį reakcijų metu pereiną nepasikeitusi į kitą junginį, pvz., OH — hidroksilo radikalas, CH — metilo radikalas.
6. Perihelij vadinamas aplink saulę besisukančio kūno orbitos taškas, kurio nuotolis nuo saulės yra mažiausias.
7. Ions yra atomas, netekęs vieno ar daugiau elektronų. Jo elektrinis krūvis teigiamas. Kartais atomas įgyja vieną ar daugiau elektronų. Tada turime neigiamą ioną.
8. Plazma vadinamas aukštos temperatūros dujos, elektronų ir ionų mišinys. Tai žvaigždžių vidus, tarpplanetinės dujos (saulės vėjas), didelė tarpžvaigždinių dujų dalis ir kt.
9. Astronominis vienetas yra vidutinis saulės-žemės atstumas, lygus 149,797,870.7 km (arba 93,000,000 mylių). Tai pagrindinis vienetas saulės sistemos nuotoliams reikšti. Sutrumpintai žymimas AU.
10. Afelij vadinamas aplink saulę besisukančio kūno orbitos taškas, kurio nuotolis nuo saulės yra didžiausias.
11. *The Cambridge Encyclopedia of Astronomy*. New York: Crown Publishers, Inc., 1977. P. 252.

Danų astronomas kilmingasis Tycho Brahe: Aristotelis klydo.

Meilė šaltą žiemos dieną

MYKOLAS DRUNGA

Ir kas gi norėtų tokią šaltą dieną dainuoti apie meilę? Ogi Lilija Šukytė, i žiemos speigais pasižymėjusią Chicago atskridusi sapnuoti „stebuklingų sapnų, kai mylėdamiesi keliaujam kartu“...

Meilė — mėgstamiausia poetų tema, ypač tu, kurių tekstai virtę dainomis. Lilija Šukytė pažėrė jų sauja iš lobio, kurį sukrovė du vėlyvojo romantizmo atstovai — čekas Antoninas Dvořakas (1841-1904) ir bavaras Richardas Straussas (1864-1949). Ir dėl to ji kelias kartus scenoje iš meilės mirė ir meilėje vėl prisikėlė: „Tavo žvilgsnyje skęstu. Meilė mane skandina. Mirštantį laukiau naujo gyvenimo tavyje“.

Meilė lydėjo ją per visą koncertą — nuo Dvořako ir Strausso erotikos tonų per Juliaus Gaidelio „Klajūno maldose“ išlietą Viešpaties ilgesį ir gamtos mistiką, per K. V. Banaičio, Jeronimo Katinsko bei Juozo Gruodžio harmonizuotas liaudiškas gudas — iki baigminio Maženos atodūsiu iš Bedžicho Smetanos „Parduotosios nuotakos“. Tai nuosekliai sukonstruotas repertuaras, širdies virpesiuose kartu atskleidęs Lilijos Šukytės estetinę inteligenciją.

Ir sunku būtų pasakyti, kas šioje tikslingoje konstrukcijoje jai pasisekė labiausiai. Solistė aiškiai buvo geros nuotaikos ir nuo pat pradžių sučiupusi tvirtą gaidą jos iki galo nepaleido. Įžengus į rampos šviesas, jai nebereikėjo dar sušilti, kai pradėjo giedoti apie „linksmai žydinčią meilę“, kuri „atneša skausmą“, ir to žydinčio skausmo jai su kaupu dar užteko, kai pusantrą valandos vėliau kartu su Maženka atsiduso: „O kaip skaudu...“.

Dainininkė įsigyveno i kiekvieną atliktą kūrinėlį, perteikdama ne tik jo detales, bet ir esminę struktūrą, savo vokalinis išteklius pajungdama muzikinės minties plėtoti išryškinti, o ne atvirksčiai — ne aukodama muziką „balsui parodyti“. Tembru ar jėga tas jos balsas nėra nei tobulas, nei arti tobulumo (išskyrus tyliąsias morendas, kurių lygumo jai galėtų ne viena pasaulio meistrė pavydėti). Kas Šukytę daro profesine dainininke, tai jos sugebėjimas savo eilinė vokalinę medžiagą valdyti, kontroliuoti — ne tik techniniu, bet ir interpretaciniu požiūriu. Kai Šukytė siuva muzikinį siuvinį, nebegirdi siltų, o tik iš ryškėjanti nuotakų raštą. Kitos mūsų solistės jau išmoko frazuoti, o Šukytė moka ir daugiau: iš dailiai išbaigtų frazių suformuoti įtikinančią visu- mą. Nesvarbu, ką ji bedainuotų, klausytojai ji laiduoja dainos esencijos supratimą. Ar vyraujanti nuotaka būtų lyriška, ar dramatiška, ar svajinga, ar šelmiška (Dvořako „Ich schleich um jenes Haus herum“, Strausso „All mein Gedanken“), ar monotoniškai liūdna (mūsų liadies dainos!), ar išsilejanti iki kulminacinės ekstazės (Straussas „Befreit“), — Šukytės įsigyvenimas i dainos širdį yra instinktyvus ir tikras.

Vienintelis priekaištas galėtų būti toks: įsivilkdama į tekstą ir išpildydama jį supantį muzikinį rūbą, ji kartkartėmis nenubrūkštelia vienos kitos paviršiaus dulkės. Turim omeny iš germanų tarsenos perimtus aspiruotus priebalsius, kurie lietuvių kalbai visai netinka. Lietuviškai „k“ ir „t“ tariame sausai, ne šlapiai, taigi, neišspausdami tarp dantų oro srovės...

Baigiant, norėtųsi dar kartą

Solistė Lilija Šukytė

Nuotrauka Vytauto Maželio

pasidžiaugti koncerto programos pasirinkimu. Greta nenuvilkotų ir aukštos kokybės tarptautinio repertuaro kūrinių, maloniai klausėmės ir mūsų vokalinės literatūros klasikos — Gruodžio ir Banaičio. Rečiau girdime Katinską — o vargu, ar ir jo harmonizacijas kas nors kitas galėtų „nunešti“. Pati įdomiausia staigmena buvo Gaidelis, kurio „Klajūno maldos“ pagal Leonardo Andriekaus žodžius, tik patvirtino nuostolį, mums padarytą šio gabaus modernisto per ankstyvos mirties.

Koncerto pasisekimas nebūtų buvęs toks didelis, jeigu Šukytė nebūtų turėjusi idealios palydovės — tiesą pasakius, partnerės — Ramintos Lampsatytes-Kollars asmenyje. Pianistė puikiai atliepė kiekvieną solistės nuotaikos niuansą, ji apipindama subtiliausio grožio skambesiu. Chicago lietuvių koncertiniam pasaulyje jau seniai nėra tekę girdėti tokio jautraus ir kartu virtuoziško akompanavimo. Koncerte taipgi trumpai pasirodė Lampsatytes vyras, smuikininkas Michael Kollars, Gaidelio „Klajūno maldose“ švariai intonuotomis, gūždomis melodijomis prisidėjęs prie moterų.

Ši muzikinį įvykį surengė Lietuvos Fondas trijų milijonų dolerių kapitalo sutelkimo proga. Tie muzikos mėgėjai, kurių vasario 3 d. nebuvo Marijos aukštesniosios mokyklos salėje, turėtų smarkiai gailėtis. Paguosti juos galėtų nebent viltis, kad jei jau LF surengė šitokio lygio koncertą trijų milijonų proga, tai ką dar jis sugalvos kitiems metams, kada jo kapitalas projektuojamas pasiekti penkis!

• *Technikos žodis* nr. 4 (1984 spalio - gruodis). PLIAS ir ALIAS organas. Leidžiamas Lietuvių inžinierių ir architektų sąjungos Chicago skyriaus techninės spaudos sekcijos. Išleista kas trys mėnesiai. Vyr. redaktorius — V. Jautokas, 5859 S. Whipple Ave., Chicago, Ill. 60629. Administracija — Antanas Brazdžiūnas, 7980 W. 127th St., Palos Park, Ill. 60464. Metinė prenumerata — 8 dol., studentams — 2 dol.

„Georgikos“

(Atkelta iš 1 psl.)

Kadangi vertimas vien daktiliais būtų per daug monotoniškas, nebuvo galima neatsižvelgti ir i Donelaičio spondėjinį hegzametą. Be abejo, daktilinis hegzametas yra greitesnės slinkties už spondėjinį. Vertėjas savo sukonstruotą hegzametą vadina „vidurio produktu“, kuris nuo originalo skiriasi ne tiek pėdų skaičiumi, kiek dažnesniu daktilių panaudojimu.

A. Nykos-Niliūno vertime originalo eilutės tįstelėjo i ilgį. Kaip kad ir savo paties poezijoje jis yra pamėgęs ilgesnes eilėraščių eilutes, net ir rimo sąskambio tebesilaikant.

Apskritai gan sklandus, vaizdingas ir poetingas A. Nykos-Niliūno „Georgikų“ vertimas nuo originalo tolstelėjo dviem atvejais: kaip ir neišvengiamu hegzometro pakeitimu ir originalui būdingų hiperbatų anuliavimu. (Hiperbatą lietuvių poezijoje yra kiek naudoję ankstesnieji poetai, pvz., Maironis — plg. jo „Tau puikūs pečių neapsupo šilkai“ ir pan.; dabar daugiausia bepasinaudojama paprasta žodžių inversija).

Apie šio vertimo poetines ir kitas licencijas pasisakė pats vertėjas savo „post scriptum“ — „Vergilijus ir jo Georgikos“, pridėta knygos gale. Beje, šis užbaigtas žodis galėjo eiti pratarmės ar įžangos vietoje knygos pradžioje, juoba, kad čia supažindinama, kad ir trumpai, su Vergilijaus gyvenimu ir jo charakteriu, kuris, atrodo, bus imponavęs vertėją labiau negu kurio kito romėnų klasiko, dėl to jis ir šio vertimo bus ėmėsi mieliau. Skaitytojas, susidurdamas su daugybe religinių ir mitologinių bei kitokių vardu, pradėdamas veiklą skaityti, atrodo, irgi turėtų pirmiausia susipažinti su tais vardais iš pridėto ir kruopščiai paruošto žodynėlio, kur aiškinami istoriniai, geografiniai, mitologiniai vardai ir kai kurie terminai.

Užsiminus apie Vergilijaus ryšius su Lietuva ir jo raštus lietuvių kalba, ne pro šalį būtų buvę duoti kiek žinių apie

Vicente Aleixandre

DANGUI

Tyras žydris taurina
mano širdį. Vien tik tu, aukštasis dangau,
mano lūpoms nepasiekiamas, suteiki pilnutinę ramybę,
jau ilgą laiką nerimstančiai širdžiai.
Nesena istorija mano jaunystės, dar linksmos,
o jau skausmingos; mano kraujas nerimsta, apibėga kalėjimą
ir, raudonas tamsiu grožiu, puola silpną
krūtinės mūrą, verždamasis tave pamatyti,
laimingas dangau, kuris rytais žėri,
kuris visas iškyli ir didingas nušvieti
mano tyrą kaktą, kurioje mano akys tave bučiuoja.
Paskui leidies, o vaiskioji, o tyroji aukštybių dovana,
nepalytintas dangau, tolydžio reikalaujais manų pabučiavimų,
kaip ir iš kiekvieno mirtingojo, nesuteptas, prašai.
Vien tik tavo dėka aš atlaikau nešvarius kraujo antplūdžius.
Iš vidaus puolamas skausmingos ir žiaurios būsenos,
didelės meilės ir didelio grožio negailestingo atsiminimo.
Ilgas ištiestas kardas, kaip kraujas, bėginėja
mano gyslomis, ir vien tik tu, atšauris, nepaliestas dangau,
nuramdai šį nepailstantį plieną, kuris mane laiko pasaulyje.

Nusileisk, meiliai nusileisk ir suteik ramybę mano širdžiai.
Tapk minkštas mano kaktai, kaip kad glostanti ranka,
ir teišgirstu aš kaip griaustinio balsą,
kuris, žydras, be debesų, ilgai šūkautų mano plaukuose.
Paniręs tavyje, galingo ir motiniško žydrjo bučiuojamas,
mano lūpoms paskendus tavo tyroje, dangiškoje šviesoje,
pajusčiau tavo vidurdišią prisilietimą, o mano akys,
apsvaigusios nuo tavo žvaigždžių minčių, tave pamiltų,
ir kad, taip švelniai žvaigždžių duelmimo sukuojamas,
galėčiau klausytis vienintelės meilės, kuri nemiršta.

JŪRA MIEGA

Susikaupęs alsuoju priešais pagaliau atsigulusią jūrą.
Jūra sapnuoja savo sapnus.
Sapnas be debesų; lengvos, drumstos debesų
užuominos, baimingos, iš lėto bėga, labai tolimos.
Išryškėja nuolatinis padangės svoris: ar švinas,
ar griozdiškas švino sapnas didingą vakarą.
Jo sunkumas, jo nepaprastas slėgimas vainikuoja
tą gražiakrantės jūros pasiektą tylą,
kuri, susikaupusi, galiausiai ilsis viena.
Viena. Vieniša jūra, jau be sapnų ir be putų, palieka
ištikima savos laimėtos tiesos nuostatams.
Sunku budėti, bet dar sunkiau miegoti
be svajonių putos, kuri dejuodama šaukia,
susimaišiusi su paklydusioms ir be paskirties žuvėdroms.

Šiandieną ne. Beribė ranka, šiandieną sustingdė
mėlio nepastovumą, kuris putotas dar tebešnabžda
vienišas ten, toli, kartu su besileidžiančia saule.
Viena pilkuma, tauri pilkuma, išsitiesusi jūra
nesapnuoja. Miega. Beribė kūrinija apimsta.

ISIURBTAS

Daugiau, daug daugiau
nei tai, ir mažiau
nei tai, ką turiu
šio auksinio rudens
ramų vakarą.
Mano gyvenimo artimas asigalis,
priverstas, pajungtas gyventi
tavyje,
smurtingoje buitėje,
pasuktas
i tave, įsiurbias padare,
kur akį
mane laikai
giliausioje tyloje.

Ramus buvimas,
ramių ramiausias.
Kartais galvoju:
Ar gyvenimas vien tik tai?
Tas egzistavimas,

toks tikras,
tas egzistavimas,
toks konkretus,
uždaras,
užmirštas,
pakibęs?
Čia, apkabinus tavo liemenį,
čia, įkvepiant gyvenimo
paslaptį. Čia, veidas prie veido,
kūnas prie kūno,
siela su siela.
Čia ramus,
čia
pritvirtintas, prikaltas...

Nežinau. Virpu,
kai iš lėto, lėčiausiai,
labai palengva ranka
persirijo tavo ryškų gyvenimą
ir tikrai paliečiu
kaktą,
tavo kaklą,
tavo lūpas,
tavo plaukus.
Ir užmerkiu akis, ir kvėpuoju
vien pasklidusį kvapitį.

Ar galima visad įkvėpti
rožes? Tariuos esąs
palaidotas ir laimingas
su tuo vienu lapeliu:
buvimu.
Save mėginu,
tave mėginu,
tave gniaužau, tave pajungiu,
tave sukurstau.
O, gyvenime
be dangaus:
O, gyvenime skliautuose,
uostant,
kvėpuojant,
jaučiant labai lėtą helionę
labai suskystinto kraujo, pilno
aklos kvapties,
meilės smilkalų,
sunkaus,
beveik negyvo tvinkčiojimo...

FORMA

Mažytė koja išspaudžia
i smulkutį smėlį
pirštų nuospaudą,
kurių vėjas ilgai bučiuoja.

Paskui jis ją sviedžia
i mano krūtinę,
ir aš jaučiu dar šiltus
penkis pirštų galiukus.

Švelnus mojis, kuriuo
mano ranka pasipriešina vėjui,
yra mostas, kuriuo aš tuoj
bėglią koją jam atkišu.

Bet einant pūsteli
ir nutyla vangus vėjelis,
ir koja, su smulkaus smėlio
lietum, ji numeta ir išsklaido.

Išvertė P. GAUČYS

Vicente Aleixandre, ispanų poetas, 1977 m. laimėjęs Nobelio literatūros premiją, mirė 1984 m. gale sulaukęs 84 metų amžiaus. Vicente Aleixandre poezija pasižymi plataus masto peizažais. Savo svarbiausioje knygoje *Sombra del paraíso* (Rojaus šešėlis) jis ryškina didžiausias pasaulio jėgas, o ne žmogiškos aplinkumos smulkmenas. — P.G.

Donelaičio ryšius su Vergilijum. Juo labiau, kad Hesiodo „Darbai ir dienos“ turėjo įtakos Vergilijui, o šis Donelaičiui.

Iš „post scriptum“ aiškėja, kodėl būtent vertėjas ėmėsi kalbą. Jis jam atrodė esąs geriausias Vergilijaus kūrinys, ir tam pritaręs net toks anglų poetas kaip John Dryden, nors dauguma stoja už „Eneidą“. „Georgikose“ esą daugiau „nepakartojamos poezijos, paradiziško šviežumo ir betarpiškumo“, negu svarbiausiam Vergilijaus kūrinyje. Iš tiesų „Eneidoje“ daugiau istorijos, „Georgikose“ būtovės vaizdų (tarp kitko plg. čia rašančiojo „Eneidos“ vertimo recenziją *Tėviškes žiburiuose*, 1966 m., nr. 30).

„Georgikų“ skaitytojas, žinoma, pats susiras meniškiausias kūrinio vietas, bet kartu būtų buvę naudinga duoti kad ir trumpą veikalo genezę, pvz. kad ir visų gies-

mių sandarą, ypač išskiriant tas vietas, kurios išeina iš ūkio reikalų pavaizdavimo, o turi ryšį su visuotinesnio pobūdžio temomis. „Georgikų“ universalumas, kaip pažymėta ir „post scriptum“, yra pagrindinė tos didaktinės poemos žymė. Tai prisidėtų prie tos informacijos, kuri paaiškina, iš kur Vergilijus ėmė žinių tokiems mokslams kaip astronomija, meteorologija, botanika, zoologija (p.120).

Be aukščiau minėtų licencijų, vertėjo čia pasinaudota dar viena, kuri siejasi su tikrinii svetimžodžių rašyba. Jis klausia, ar nebūtų galima tuos žodžius vartoti dvejai. Todėl rašo Alfėjus, Orfėjus, Protėjus, bet Aristėjas, Tezėjas (kaip turbūt ir Prometėjas). Ta vartoseną lietuvių kalboje (rašyboje) nesanti retenybė. Tik ar ji naudinga, irgi klausiamas. Vertėjas linkęs vartoti iš originalo vardininko padarytą vardą, kaip pvz. Mecenatas (vietoje Mecenatas, kaip

įprasta), bet nuoseklumas ir čia turbūt nebūtų įmanomas, pvz. rašant Venera (ne Venus, kilm. Veneris). Visiškai pritarčiau tokiai vertėjo vardu rašybai kaip Febė (vietoje Foibė), Eschilas (vietoje Aischilas) ir pan. Ligi šiol buvo įprasta rašyti Iliada, Eneida, bet dr. A. Rukša rašė Iliadė (iš Ilias, kilm. Iliadis), Enejidė (iš Eneis, kilm. Eneidis). Kaip ten bebūtų, svetimžodžių rašybos suvienodinimas būtų tikrai pageidautinas.

Šis A. Nykos-Niliūno „Georgikų“ vertimas yra sveikintinas darbas. Jis daug kam bus tikra atgaiva šalia šių dienų nedrausmingos ir karštos net chaotiškos poezijos srauto, kuriame nardo ne tik pasaulinė, bet bando nerti ir mūsų pačių poezija. Grįžtelėjimas i klasikinę poeziją, kaip kad ir i muziką ar daile, kai kam bus tikrojo meninio skonio susiradimas, jį praradus „moderniojo meno“ dienos madoje.

Galim pasigėrėti ir šio vertimo gera kalba, taipgi ir rašyba. Vertėjas čia bus turėjęs nelengvą uždavinį, kaip pats pasisako „post scriptum“: „...atsižvelgiant i dalykišką Vergilijaus stiliaus nuogumą bei ribotą žodyną, kartais buvo nelengva grumtis su bizantiškai puošnia mūsų kalbos ornamentika, t.y. su vaizdingais būdvardžiais bei veiksmazodžiais, kad iš Vergilijaus neišėitų Valančius, o iš Georgikų — Palangos Juzė“ (p.121).

Knyga didelio, reprezentacinio formato. Ją puošia 8 dailininko Romo Viesulo litografijos iš istorinės Romos laikotarpio. Knygą vertėjas dedikavo „gyviems ir mirusiems draugams Vilniuje“.

Publius Vergilius Maro. *Georgikos*. Iš lotynų kalbos vertė Alfonsas Nyka-Niliūnas. Dailininko Romo Viesulo iliustracijos. Chicago: Algimanto Mackaus knygų leidimo fondas, 1984. Spaudė Mykolo Morkino spaustuve Chicagoje. 135 psl. Tiržas — 600 egz. Kaina — 10 dol. Gaunama drauge.

Knyga — tai lyg Antano Tulio,
turbūt svarbiausio tarpkario